

Καὶ διὰ τοῦτο, ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις καρποῖς, ὑπεξαιροῦνται αἱ ἀναγκαῖαι δαπάναι.

ε'. Τερεντ. Διὰ τῶν ὑπηρεσιῶν χοῆσις δοκεῖ ληγατεύεσθαι.

ς'. κ) Οὐλπ. Αἱ ὑπηρεσίαι τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν ἀτέχνων¹⁾, πρὸς τὴν ποιότητα καὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἀπαιτοῦνται.

Οὐ γίνεται καταδίκη περὶ ὑπηρεσιῶν, ἐὰν ὁ δοῦλος ἦτιων ἐστὶ τῶν πέντε ἐτῶν, ἢ ἠκρωτηριασμένος, ἢ ἄλλως οὐ δύναται ἐργάζεσθαι.

Οὔτε τέρψεως, οὔτε διαθέσεως ἀποτίμησις γίνεται.

Ἡ ἀποτίμησις γίνεται μετὰ τὴν ἐξαίρεσιν τῶν ἀναγκαῶν δαπανημάτων.

οὔτε τέρψεως] Ὅτι οὐ δύναται λέγειν, ὅτι ἐγὼ εἰς τέρψιν εἶχον τὸν οἶκόν, ἢ διάθεσιν εἶχον πρὸς αὐτόν· καὶ στερηθεὶς αὐτοῦ ὀφείλω λαβεῖν τῆς τέρψεως ἢ διαθέσεως τὴν ἀποτίμησιν. [Sch. c. II. 289.]

TITULOS H'.

Περὶ χρήσεως καὶ οὐκίσεως.

α'. Γαι. Οἷς τρόποις ἢ χοῆσις τῶν καρπῶν συνίσταται, τοῖς αὐτοῖς καὶ ἢ χοῆσις μόνη.

β'. μ) Οὐλιαν. Ὁ τὴν χοῆσιν ἔχων μόνην κέχρηται, οὐ μὴν καὶ^{ν)} καρπίζεται.

Ἐπὶ δὲ οἴκου^{ο)} καὶ ἀνὴρ τῇ γυναικί, καὶ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ συνοικεῖ, καὶ τῇ ἰδίᾳ φαιμίλᾳ, καὶ τοῖς ἀπελευθέροις. δέχεται καὶ ξένον καὶ ἐνοικον.

οὐ μὴν καὶ καρπίζεται] Χοῆσις καρπῶν ἐστὶν ἐπὶ ἀγροῦ καρπίζεσθαι ἢ δὲ χοῆσις μόνη μερικὴ ἐστίν, οἷον τὸ λαμβάνειν λαγυνα, ἢ ὀπωρία, ἢ φύλλα, ἢ ξηρὸν ξύλον, ἢ τι τοιοῦτον. [Sch. a. II. 300.]

γ'. Παῦλ. Καὶ πρόσφυγας.

δ'. Οὐλιαν. Ἄνευ δὲ τοῦ ἔχοντος^{οο)} οἰκεῖν οὔτοι οὐ δύναται. αὐτοῖς μέντοι μένειν δύναται, καὶ μισθῶν λαβεῖν· εἰ καὶ ὁ συνοικῶν αὐτῶ οὐ λέγεται ἐνοικος· τί γὰρ ὅτι μέγας ἐστὶν ὁ οἶκος, καὶ ἀρκεῖ αὐτῷ μετρίῳ ὄντι μέρος ἐλάχιστον; συνοικοῦσιν αὐτῷ καὶ οἱ ἐν ταῖς δούλων ὑπηρετοῦντες αὐτῷ ἐλεύθεροι, καὶ δοῦλοι ἀλλότριου.

Καὶ τῷ ἀνδρὶ ἢ γυνὴ καὶ τοῦμπαλιν· καὶ ἢ νύμφη μετὰ τοῦ πενθεροῦ· καὶ μετὰ τὸ ληγατευθῆναι τῇ γυναικί ἐγγίμε.

ε'. Παῦλ. Καὶ ὁ πενθερὸς μετὰ τῆς νύμφης, ὅτε σύνεστιν ὁ ἀνὴρ.

ς'. Οὐλπ. Ἡ γυνὴ οὐ μόνον τῷ ἀνδρὶ συνοικεῖ, ἀλλὰ καὶ παισὶ καὶ γονεῦσι καὶ ἀπελευθέροις καὶ τοῖς ἄλλοις, οἷς οἱ τὴν χοῆσιν ἔχοντες συμμένουσιν ἄνδρες.

ζ'. Πομπων. Ξένον δὲ πλὴν τοῦ σεμνῶς αὐτῇ δυναμένου συνοικεῖν, οὐ δέχεται.

η'. Οὐλιαν. Κεχωρισμένως δὲ οὐ μισθοῦσιν· οὔτε δὲ παραχωροῦσιν οἴκησιν χωρὶς ἑαυτῶν, οὔτε πωλοῦσι τὴν χοῆσιν.

Ἐὰν ἐλθατεύθῃ γυναικὶ χοῆσις μόνη ὑπὸ ἀίρεσιν τὴν, ἐὰν διαζευθῇ τοῦ ἀνδρός, συγχωρεῖται ἢ αἴρεσις, καὶ συνοικεῖ τῷ ἀνδρὶ.

Et ob id, ut in ceteris fructibus, deducuntur necessariae impensae.

V. Terent. Per operas usus legari videtur.

L. 5.
D. VII. 7.

VI. Ulpian. Operae artificum et eorum, qui nullam artem exercent, secundum qualitatem et ministerium petuntur.

L. 6. pr.
D. eod.

Nulla condemnatio de operis fit, si servus minor sit annis quinque, vel mancus, vel alias operas praestare non possit.

Neque voluptatis¹⁾, neque affectionis aestimatio fit.

§. 2.

Aestimatio fit, deductis necessariis impensis.

§. 3.

I) neque voluptatis] Quia dominus non potest dicere, se servum voluptatis causa habuisse, vel in deliciis habuisse: et quia eo careat, voluptatis aut affectionis aestimationem se habere debere.

TITULUS VIII.

De usu et habitatione.

I. Gai. Quibus modis ususfructus constituitur, L. 1. §. 1. iisdem et nudus usus. D. VII. 8.

II. Ulpian. Qui nudum usum habet, utitur, non etiam fruitur¹⁾. L. 2. pr. D. eod.

In aedibus usuariis et maritus cum uxore, et uxor cum marito habitat, et cum familia, et libertis. Recipit etiam hospitem et inquilinum.

§. 1.

I) non etiam fruitur] Ususfructus est, omnem fundi fructum percipere: nudus autem usus singulare quid est, puta, ut olera sumere liceat, aut poma, aut folia, aut lignum aridum, aut eiusmodi quid.

III. Paul. Et clientes.

L. 3.
D. eod.

IV. Ulpian. Sine usuariis autem hi habitare non possunt. Ipse tamen habitare potest, et pensionem percipere: quamvis qui cum eo habitat, inquilinus non dicatur: quid enim si ampla domus est, et ipsi, homini mediocri, minima pars sufficit? Habitant cum eo et qui loco servorum operas ei praestant, tam liberi, quam servi alieni.

L. 4. pr.
D. eod.

Et cum marito uxor, et vice versa: et nurus cum socero: quamvis postea, quam legatum erat, mulieri nupserit.

§. 1.

V. Paul. Et socer cum nuru habitabit, cum vir una est.

L. 5.
D. eod.

VI. Ulp. Uxor non solum cum marito habitat, sed etiam cum liberis et parentibus et libertis et aliis, cum quibus viri, qui usum habent, habitant.

L. 6.
D. eod.

VII. Pompon. Hospitem autem non recipit, nisi qui honeste cum ea habitare possit.

L. 7.
D. eod.

VIII. Ulpian. Seorsum autem non locant: neque concedunt habitationem sine se, neque vendunt usum.

L. 8. pr.
D. eod.

Si nudus usus mulieri legatus sit ea conditione, si a viro divortisset, remittitur conditio¹⁾, et cum viro habitat.

§. 1.

1) L. 6. pr. legitur in Syn. p. 160. 1) Syn. τέχνων. m) Cap. 2. usque ad verba καὶ τοῖς ἀπελευθέροις est in Syn. p. 171. n) καὶ deest in Syn. o) Syn. οὐκίσεως. oo) Adde τὴν χοῆσιν, quod deest apud Fabr.

συγχωρεῖται ἢ αἵρεσις] Τὸ ληγατευόμενον ἐπὶ αἵρεσει αἰσχροῦ, δίδεται συγχωρουμένης τῆς αἵρεσεως. [Sch. b. II. 300.]

L. 9. *9'*. Παῦλ. Καὶ πραγμάτων ἐτέρων ἐὰν χρῆσις μόνη ληγατευθῆ ἢ γυναικί, μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς κέχρηται.

L. 10. *pr.* *1'*. Οὐλπ. Τὸ ληγάτον τῆς χρήσεως μόνης καὶ τῆς οἰκίσεως, σχεδὸν τὸ αὐτὸ ἐστίν. οὔτε γὰρ δωρεῖται· καὶ τὰ αὐτὰ πρόσωπα δέχεται, ἅτινα καὶ ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων. οὔτε διαβαίνει εἰς κληρονόμους· οὔτε τῇ ἀχρησίᾳ, ἢ τῇ ἐναλλαγῇ τῆς καταστάσεως φθίρεται.

§. 1. Εἰ δὲ χρῆσις ληγατευθῆ, χρῆσις μόνη καὶ οὐ χρῆσις καρπῶν κεχρηώσθηται.

§. 2. Ἐὰν χρῆσις καρπῶν, ἢ χρῆσις μόνη ληγατευθῆ τοῦ οἰκεῖν ἐνεκεν, ἢ οἰκίσις κεχρηώσθηται.

§. 3. Οὐ μόνον πρὸς ἓνα ἐνιαυτὸν, ἀλλὰ μέχρι τῆς ζωῆς τοῦ ληγαταρίου.

§. 4. Ἡ χρῆσις μόνη ἦτιον ἐστὶ τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν· οἰκεῖν γὰρ ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων ἐν τῷ ἀγρῷ δύναται, καὶ κωλύει τὸν δεσπότην ἐκεῖσε γίνεσθαι, καὶ πολιτικὴν αὐτοῦ φανιλίαν, οὐ μὴν τὴν διὰ γεωργίαν ἐκεῖ οὔσαν, οὔτε τὸν μισθωτὸν. κέχρηται δὲ καὶ ταῖς ἀποθήκαις τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ἐλαίου, οὐ μὴν καὶ ὁ δεσπότης ἄκοντος αὐτοῦ.

οὔτε διαβαίνει εἰς κληρονόμους] Διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· τὰ πρόσωπα προσόντα προνόμια, εἰς κληρονόμους οὐ διαβαίνει. [Sch. c. II. 300.]

ἐὰν χρῆσις καρπῶν] Τουτέστιν οἰκίσεως· ἢ γὰρ χρῆσις τοῦ οἴκου, ἐξ ἀνάγκης χρῆσις καρπῶν ἐστίν. [Sch. d. II. 300.]

L. 11. *α'*. Γαι. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ διάγειν ἐν τῷ ἀγρῷ δύναται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων, ἔφ' ὅσον μὴ ἐστιν ἐπαχθῆς τῷ δεσπότη, ἢ ἐμποδίζει τοῖς γεωργοῦσιν. τὸ ἴδιον δίκαιον ἄλλω οὐ πιπράσκει, οὔτε μισθοῖ, οὔτε δῶρον παραχωρεῖ.

L. 12. *pr.* *ιβ'*. Οὐλλίαν. Τελείαν χρῆσιν μόνην ἔχει, ἐὰν καὶ τοῦ ἐποικίου καὶ τοῦ πραιτωρίου κατελείφθῃ. δύναται ὁ δεσπότης ἀπιέναι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ συνάγειν καὶ λαμβάνειν τοὺς καρπούς.

§. 1. Καὶ οἰκεῖ, καὶ ἀναπατεῖ, καὶ γυμνάζεται ὁ *ρ'*) τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων, καὶ πρὸς τὴν καθημερινὴν χρεῖαν κέχρηται τοῖς ξύλοις, καὶ τῷ κήπῳ, καὶ ταῖς ὀπώραις, καὶ λαχάνοις *γ')*, καὶ φύλλοις, καὶ τῷ ὕδατι· οὐ πρὸς κέρδος, οὔτε κατακέχρηται· καὶ τοῖς ἐν τῷ ἀγρῷ γινόμενοις κέχρηται πρὸς τὸ ἀροῦν αὐτῷ· καὶ μετὰ τῶν συμποτῶν, καὶ τῶν συσσίτων αὐτοῦ, καὶ δαμιλέστερον πρὸς τὴν ἀξίαν αὐτοῦ. δύναται καὶ εἰς τὴν πόλιν λαμβάνειν ὀπώραν καὶ λάχανα καὶ φύλλα καὶ ξύλα, ἐὰν τῷ ἀγρῷ πλεονάζουσιν.

§. 2. Ἐὰν *ν')* ἀγέλης προβάτων χρῆσις μόνη ληγατευθῆ, κέχρηται τῇ κόπρῳ πρὸς τὸ κοπρίσαι· οὐ μὴν τῷ ξείῳ ἢ τοῖς ἀροῖς ἢ τῷ γάλακτι, πλὴν μετρίως· τὰς γὰρ γνώμας τῶν τελευτῶντων οὐ δεῖ στενωῶς ἐριμνεύειν.

§. 3. Τῇ δὲ ἀγέλῃ τῶν βοῶν κέχρηται πρὸς τὸ ἀροτρίαν καὶ τὰ λοιπὰ διὰ βοῶν γινόμενα.

§. 4. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀγέλης τῶν ἵππων καὶ δαμάζειν δύναται, καὶ ὑποβάλλειν ὄχηματι, καὶ κεχοῆσθαι. εἰ δὲ ἡνιόχος ἐστίν ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων, οὐ δύναται ἐν ἵπποδρομίῳ τοῖς ἵπποις κεχοῆσθαι, εἰ μὴ τοιοῦτον αὐτὸν ὁ διαθέμενος ἐγίνωσκεν.

p) Inde ab ὁ τὴν χρῆσιν μόνην ἔχων usque ad οὔτε κατακέχρηται hanc §. habet Syn. p. 171. *γ)* Syn. λαχάνους. *ρ)* Sententiam huius §. 2. L. 12. refert Harm. II. 10. 10. ex Theophili Paraphrasi Lib. II. tit. 5. §. 4. ut notat Reitzius ad Harm. l. 1. not. 15.

1) remittitur conditio] Quod sub turpi conditione legatum est, praestatur remissa conditione.

IX. Paul. Ceterarum quoque rerum nudo usu mulieri legato, cum viro eis utitur.

X. Ulp. Legatum nudi usus et habitationis paene idem est. Neque enim donare potest legatarius: et easdem personas recipit, quas et qui nudum usum habet. Neque transit ad heredes *1)*: neque non utendo aut capitis deminutione amittitur.

Sed si χρῆσις legata sit, nudus usus, non etiam ususfructus debetur.

Si ususfructus *2)* vel nudus usus legatus sit habitandi causa, habitatio debetur.

Non ad unum tantum annum, sed quamdiu vivat legatarius.

Nudus usus minus continet, quam ususfructus: nam qui nudum usum habet, in fundo habitare potest, et dominum prohibere, quominus ibi degat, et familiam eius urbanam, non etiam eam, quae agriculturae causa illic sit, nec colonum. Utitur autem et cellis vinariis et oleariis, non etiam dominus invito eo.

1) neque transit ad heredes] Propter regulam quae dicit: privilegia personae iuncta ad heredes non transeunt.

2) si ususfructus] Id est, habitationis: usus enim domus necessario ususfructus est.

XI. Gai. Eatenus degere in fundo potest usuarius, quatenus domino molestus non est, nec his, qui agrum colunt, impedimento. Ius suum alii non vendit, nec locat, nec gratis concedit.

XII. Ulpian. Plenum usum habet, si et villae et praetorii relictus est. Dominus venire potest tempore colligendorum et percipiendorum fructuum.

Usuarius et habitat, et deambulat, et se exercere potest, et ad usum quotidianum utitur lignis, et horto, et pomis, et oleribus, et foliis, et aqua: non ad lucrum, neque abutitur: et his, quae in fundo nascuntur, utitur, quatenus ei sufficit: etiam cum convivis et hospitibus, et largius pro dignitate sua. Potest et in urbem deferre poma et olera, et folia et ligna, si abundant in fundo.

Si gregis ovium usus legatus sit, utitur fimo ad stercorandum: non tamen lana, vel agnis, vel lacte, nisi modice: voluntates enim defunctorum non sunt stricte interpretandae.

Armento autem boum utitur ad arandum et ad reliqua, quae per boves peraguntur.

In equitio autem et domare potest, et vehiculo iungere, et uti. Si vero usuarius auriga sit, in Circensibus equis uti non potest, nisi testator eum talem esse sciebat.

Ἐὰν χρήσις ὑπηρεσίας ληγατευθῇ μοι, καὶ γὰρ καὶ οἱ παῖδές μου καὶ ἡ γαμετὴ μου ἅμα χρῶμεθα. εἰ δὲ τοῖς ὑπέξουσις μου ληγατευθῇ, οὐχ ἡ αὐτῶν, ἀλλ' ἡ ἐμὴ χρήσις σκοπεῖται. τοὺς δούλους, ὧν τὴν χρήσιν μόνην ἔχει τις, οὐ μισθοῖ, οὔτε παραχωρεῖ τῷ ἄλλῳ κεχοῆσθαι. εἰ δὲ μισθώσεται ἀγρόν, ἢ ὑφαντικόν, ἢ ραφικόν, ἢ οἰκοδομικόν, ἢ ἕτερον ἔργον, κέχρηται ἐν αὐτοῖς τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτῶν.

γ'. Γαι. Αὐτῷ μέντοι τῷ δούλῳ, ἢ τῇ δούλῃ ἀντὶ τῆς ὑπηρεσίας δύναται μισθὸς ἐπιτίθεσθαι.

ιδ'. Οὐλιαν. Ἐκ πραγμάτων μου δι' ἐπερωτήσεως καὶ παραδόσεως προσπορίζει μοι δοῦλος, οὗ τὴν χρήσιν μόνην ἔχω· οὐ μὴν ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ, ἢ τῶν ἰδίων ἔργων.

Οὐ διαφέρει ὁ καρπὸς τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν· ἡ γὰρ χρήσις τῶν καρπῶν καὶ ὁ καρπὸς ἔχει μόνην χρήσιν· ἡ δὲ χρήσις οὐκ ἔχει τὸν καρπὸν· καὶ δύναται μὲν μόνη ἢ χρήσις εἶναι χωρὶς καρπῶν· καρπὸς δὲ χωρὶς μόνης χρήσεως οὐδαμῶς. καὶ χρήσεως καρπῶν ληγατευθείσης, ἐὰν ἀφαιρεθῇ ὁ καρπός, ὅλον τὸ ληγατέον ἀφαιρεῖται· εἰ μὴ ψυχὴν οὐκ ἔσχεν ἀφαιρέσαι^ς) τὴν μόνην χρήσιν. εἰ δὲ χρήσεως καρπῶν ληγατευθείσης ἀφαιρεθῇ ἡ μόνη χρήσις, οὐδὲν ἀφαιρέθῃ.

Ἐὰν χρήσις μόνη ληγατευθῇ μοι, καὶ ὕστερον καρπός, ἐκάτερος συγχέεται. εἰ δὲ σοὶ μὲν χρήσις μόνη, ἐμοὶ δὲ καρπὸς ληγατευθῇ, εἰς μὲν τὴν χρήσιν μόνην συντρέχομεν· ἐγὼ δὲ μόνος ἔχω τὸν καρπόν.

Δυνατὸν ἄλλον ψιλὴν ἔχειν τὴν δεσποτείαν, καὶ ἄλλον τὴν χρήσιν μόνην, καὶ ἄλλον καρπὸν χωρὶς χρήσεως· ἐνθα τυχόν ἐγὼ μὲν τὴν χρήσιν ἐληγάτευσα σοὶ τοῦ ἀγροῦ μου· ὁ δὲ κληρονόμος μου τὸν καρπὸν ἄλλῳ.

οὐ διαφέρει ὁ καρπός] Τοῦτο λέγει· ὅταν ληγατευθῇ χρήσις καρπῶν, ἢ καρπὸς ἁπλῶς, ἔχουσι ταῦτα καὶ τὴν ψιλὴν χρήσιν. [Sch. e. II. 300.]

χωρὶς καρπῶν] Οὐ δυνατὸν τὴν ληγατευθείσαν χρήσιν καρπῶν ἢ καρπὸν μειοῦν, τυχόν, ἵνα εἴπῃ ὁ διαθέμενος· ληγατεύω τῷ δέμῳ τοὺς καρπούς τοῦδε τοῦ ἀγροῦ, μέχρι περιέσσει χοῆσθαι ψιλῶς, καὶ μὴ πῦσαν τὴν προσοδὸν ἀναλαμβάνειν· ἐν γὰρ τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ κείται, καὶ ὅτε βούλεται, ἔχει πᾶσαν τὴν χρήσιν, μὴ ἀπόλλων αὐτὴν ἐκ τῆς ψιλῆς χρήσεως. [Sch. f. II. 300.]

καρπὸς δὲ χωρὶς μόνης χρήσεως] Ὅταν δὲ ψιλῶς χρήσις ληγατευθῇ, οὐκ ἔχει ἐν ἑαυτῇ καὶ τὴν πᾶσαν προσοδὸν τῶν καρπῶν, ἀλλ' ἐκεῖνα μόνον, ὅσον ψιλῶς χρώμενος δύναται ἔχειν, καὶ δυνατὸν ληγατεύεσθαι ψιλὴν τὴν χρήσιν ἀνεῦ τῆς φροῦκτον συγκομιδῆς^ς) τῶν καρπῶν· καρπὸς δὲ ληγατεύεται καὶ προσθῆναι, ἔχειν τοὺς καρπούς χωρὶς χρήσεως, ἀδύνατον, ὅτι ἡ τῶν καρπῶν συγκομιδὴ αὐτῇ ἢ χρήσις ἐστὶ· καὶ διὰ τοῦτο καρπὸς χωρὶς χρήσεως ἀχρηστὸς ληγατεύεται. [Sch. g. II. 300.]

ιέ. α') Πιαῦλ. Ἐκ τῶν ἐν τῷ ἀγρῷ γινομένων κελαιρικῶν ὁ τὴν χρήσιν μόνην ἔχων τὸ πρὸς ἐνιαυτὸν ἀρχοῦν αὐτῷ λαμβάνει^ν), εἰ καὶ πάντα δαπανῶνται^ν)· καὶ τῷ δούλῳ γὰρ καὶ τῷ οἴκῳ κέχρηται ὁ τὴν χρήσιν μόνην ἔχων, ὥστε μὴ ὑπολειφθῆναι τὸν καρπὸν ἄλλῳ.

Οὔτε ὁ τὴν χρήσιν μόνην ἔχων κωλύει με διὰ γειν ἐν τῷ ἀγρῷ, καὶ ἐπὶ τοῦ γεωργεῖν καὶ καρπίζεσθαι, οὔτε κληρονόμος μου τὸν τὴν χρήσιν μόνην ἔχοντα καλῶς κέχρησθαι.

ἐκ τῶν — κελαιρικῶν] Ὅπωρῶν καὶ ἑτέρων τροφίμων τῶν ἐν τοῖς κελαιοῖς ἀποτεθειμένων. [Sch. h. II. 300.]

Si usus ministerii mihi fuerit legatus, ego, liberi, et uxor utimur. Si vero his, qui in potestate mea sunt, usus legatus sit, non eorum, sed meus usus spectatur. Servos, quorum usum quis habet, non locat, neque alii utendos concedit. Si vero fundum conduxerit, vel lanam texendam, vel vestimenta sarcienda, vel domum aedificandam, vel aliud opus susceperit, in his eorum opera utitur.

L. 12. §. 5. 6. D. VII. 8.

XIII. Gai. Ipsi tamen servo vel ancillae pro opera merces imponi potest.

L. 13. D. eod.

XIV. Ulpian. Ex re mea per stipulationem et traditionem servus, cuius usum habeo, mihi acquirit: nec vero ex re sua vel operis suis.

L. 14. pr. D. eod.

Non differt fructus¹⁾ ab usufructu: nam ususfructus et fructus nudum usum continet: usus autem fructum non continet: et nudus quidem usus sine fructu²⁾ esse potest: fructus autem sine usu³⁾ non item. Et usufructu legato, si fructus adimatur, totum legatum adimitur: nisi ea mens testantis fuerit, ut nudum usum non adimeret. Sed si usufructu legato usus adimatur, nihil ademptum est.

§. 1.

Si usus mihi legatus sit, et postea fructus, uterque confunditur. Si vero tibi quidem usus, mihi autem fructus legatus sit, in usu quidem concurrimus: ego autem solus fructum habeo.

§. 2.

Potest alius habere nudam proprietatem, alius nudum usum, alius fructum sine usu: puta si usum fundi mei tibi legavero: heres autem meus alii fructum legaverit.

§. 3.

1) non differt fructus] Hoc est: cum legatus sit usufructus, aut fructus simpliciter, haec et nudum usum continent.

2) sine fructu] Legatus usufructus vel fructus minui non potest: puta, ut testator dicat: lego illi huius fundi fructus, ita ut utatur duntaxat, non etiam omnes proventus percipiat: nam in eius arbitrio est, ut, quandoque voluerit, omnem fructum percipiat, nec usumfructum amittat, licet usus tantum fuerit.

3) fructus autem sine usu] Cum vero nudus usus legatus fuerit, non continet omnem fructuum proventum, sed ea tantum, quae usarius habere potest. Et nudus usus legari potest sine fructuum perceptione: ut autem fructus legetur et adiciatur, ut eum legatarius sine usu habeat, fieri non potest, quoniam fructuum collatio ipse usus est: ideoque fructus sine usu inutiliter legatur.

XV. Paul. Ex rebus penuariis¹⁾ in fundo proventibus usarius, quod in annum ipsi sufficit, capit, licet omnia consumantur: nam et servo et domo usarius ita utitur, ut fructus alii non supersit.

L. 15. pr. D. eod.

Neque usarius prohibet, quominus in fundo degam agri colendi et fructuum percipiendorum causa, neque heres meus usarium, quominus recte utatur.

§. 1.

1) ex rebus penuariis] Ex pomis et aliis ad victum necessariis, quae in cellis reponuntur.

s) Sic lego. Fabr. ἀφαιρέσει. et pars eius apud Harm. II. 10. 7. ss) Ante τῶν καρπῶν ponendum videtur ἦτοι. t) Cap. 15. pr. est in Syn. p. 171. u) Harm. λαμβάνετω. v) Hactenus Harm. qui habet δαπανῶται.

L. 16. pr. ις'. Πομπ. Ἐὰν χοῆσις μόνῃ ἀγροῦ, ὡς ἔστιν
D. VII. 8 ἔξωπλισμένος, ληγατευθῆ μοι, κέχρημαι τῇ χοῆσει
μόνῃ τοῦ ἔξωπλισμοῦ.

§. 1. Δύναται ὁ δεσπότης διὰ τῶν προσηκόντων αὐτῷ
φυλάττειν τοὺς ἀγροὺς καὶ τὸν οἶκον, ἵνα μὴ καινο-
τομηθῶσι, καὶ ἄκοντος τοῦ τὴν χοῆσιν τῶν καρπῶν
ἔχοντος.

§. 2. Εἴ τι δωρησόμεαι τῷ δούλῳ, οὗ τὴν χοῆσιν μόνῃ
τῶν καρπῶν ἔχω, ἢ ἐκ τῶν χρημάτων μου πραγμα-
τεύεται, ἔμοι προσπορίζει.

L. 17. ις'. Ἀφρικαν. Ἐὰν ὑπέξουσίν μου χοῆσις μόνῃ
D. eod. οἴκου ληγατευθῆ, καὶ παρόντος αὐτοῦ, καὶ ἀπολιμπα-
νομένου, οἰκῶ ἐν αὐτῷ.

L. 18. ιη'. Παῦλ. Εἰ μὲν περιτιθεῖ καρπὸς ἐκ τῆς οἰ-
D. eod. κίας, ἧς μόνῃν χοῆσιν ἔχω, ὁ κληρονόμος λαμβάνων
αὐτὸν ποιῶ τὰ ἀνακράματα· εἰ δὲ μή, ὁ χοῆσιν μόν-
ῃν ἔχων.

L. 19. ιδ'. Ἰδεμ. Χοῆσεως μόνῃς μέρος οὐ ληγατεύε-
D. eod. ται· καρπίζεσθαι γὰρ ἐν μέρει, οὐ μὴν καὶ ἐν μέρει
κεχρησθαι δυνάμεθα.

χοῆσεως μόνῃς μέρος] Τουτέστι, ψιλῆς χοῆσεως μέ-
ρος οὐ ληγατεύεται· οὐ γὰρ δύναται τις μερικῶς ὑπάξεσθαι,
ἢ περιπατεῖν. χοῆσεως δὲ καρπῶν μέρος ληγατεύεται· κἂν
γὰρ δύο τὰς ψιλῆς ληγατεύεται χοῆσις, ἀλλ' ὁμοῦ εἰς ἕκαστος
κατὰ τὸ ὁλόκληρον δοκεῖ ἔχειν τὴν ψιλῆν χοῆσιν· οὐ γὰρ
μερικῶς, ὡς εἴρηται, ὑπάξεσθαι, ἢ μερικῶς ἀναπατεῖ. [Sch. i.
II. 300.]

L. 20. κ'. Μαρκελλ. Ὁ δούλος, οὗ τὴν χοῆσιν μόνῃν
D. eod. ἔχω, γινόμενός μου ἐργαστηριάρχης, προσπορίζει μοι,
καὶ λαμβάνων τι κατὰ κέλευσίν μου.

L. 21. κα'. Μοδεστ. Ἡ χοῆσις τοῦ ὕδατος προσωπική ἐστι,
D. eod. καὶ οὐ διαβαίνει εἰς κληρονόμους.

L. 22. pr. κβ'. Πομπων. Ὁ τὴν χοῆσιν μόνῃν ἔχων τῆς ὕλης,
D. eod. καὶ χοῆσιν καρπῶν ἔχει, καὶ πιπράσκει τέμνων, ὡς ὁ
τὴν χοῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων.

§. 1. Εἰ καὶ μέτριος ἂν ὁ τὴν χοῆσιν μόνῃν ἔχων οὐ
δύναται κατέχειν ὅλον τὸν οἶκον· ὁμοῦ, ἐπειδὴ κατὰ
διαφόρους καιροὺς δύναται ὄλω χρησασθαι, ταῖς σχο-
λαζούσαις οὐ κέχρηται ὁ δεσπότης.

§. 2. Οὐ δύναται παρ' ὁ δφείλει κεχρησθαι ὁ τὴν χοῆ-
σιν μόνῃν ἔχων.

L. 23. κγ'. Παῦλ. Ὁ τὴν δεσποτείαν ἔχων οὐκ ἐναλλάσσει
D. eod. τὸ εἶδος τοῦ τὴν χοῆσιν μόνῃν ἔχοντος, κἂν κρεῖττον
ποιήσῃ τὸ πρῶτον.

τὸ εἶδος] Τοῦ πράγματος δηλαδὴ, ὅπερ τις τὴν χοῆσιν
ἔχει. [Sch. k. II. 300.]

L. 1. κδ'. Ἐὰν χοῆσις καρπῶν πάντων τῶν πραγμάτων
C. III. 33. ἐν τῇ διαθήκῃ τῆς γυναικὸς κατελείφθῃ τῷ ἀνδρὶ,
κἂν τὰ μάλιστα ψιλῆν ὁμολογίαν παρὰ σοῦ ὑπαιτηθῆ-
ναι ἐκώλυσεν· ὁμοῦ οὐκ ἄλλως παρὰ τῶν χρεωστῶν
τὰ καταβαλλόμενα χρήματα λαβεῖν δυνήσῃ, εἰ μὴ
προσενέχθεισος κατὰ τὸν τύπον τοῦ δόγματος τῆς
ψιλῆς ὁμολογίας.

L. 2. κε'. Δύναται ὁ δεσπότης τοῦ πράγματος, καθ' οὗ
C. eod. ἕτερος ἔχει χοῆσιν καρπῶν, ὑποτίθεσθαι αὐτό, μενού-
σης μέντοι τῆς χοῆσεως τῶν καρπῶν καὶ τοῦ πρά-
γματος.

L. 3. κς'. Χοῆσις καρπῶν φθείρεται τῇ τελευτῇ τοῦ τὴν
C. eod. χοῆσιν ἔχοντος, οὐ τῇ τελευτῇ τοῦ τὴν δεσποτείαν
ἔχοντος.

XVI. Pomp. Si usus fundi, ut instructus est,
mihi legatus sit, utor instrumenti usu.

Dominus per homines ad se pertinentes agros et
aedes custodire potest, invito quoque usufructuario,
ne quid in eis innovetur.

Si quid donavero servo, cuius usum tantum ha-
beo, vel si ex mea pecunia negotietur, mihi acquirit.

XVII. African. Si ei, qui in potestate mea est,
usus aedium legatus sit, et praesente eo et absente
in his habitabo.

XVIII. Paul. Si fructus supersit ex aedibus,
quarum usum habeo, heres, qui fructum percipit, sarta
tecta tuetur: sin minus, usufructarius.

XIX. Idem. Nudi usus pars ¹⁾ non legatur: frui
enim pro parte possumus, nec vero uti pro parte.

1) nudi usus pars] Id est, nudi usus pars non
legatur: nec enim quis potest pro parte equo vehi, aut
ambulare. Usufructus autem pars legatur: licet enim
nudus usus duobus legatus sit, tamen quisque nudum
usum in solidum habere videtur: non enim pro parte,
ut dictum est, quis equo vehitur, aut pro parte am-
bulat.

XX. Marcell. Servus, cuius usum habeo, si in-
stitor meus factus sit, mihi acquirit, et si iussu meo
quid accipiat.

XXI. Modest. Usus aquae personalis est, et ad
heredes non transit.

XXII. Pompon. Qui usum silvae habet, et usum-
fructum habet, et silvam caedit et vendit, quemad-
modum usufructuarius.

Licet usufructarius, si homo mediocris sit, occupare
totam domum non possit: tamen, quia diversis tem-
poribus tota domo uti potest, eis, quae vacabunt, do-
minus non utetur.

Usuarius plus uti, quam oportet, non potest.

XXIII. Paul. Qui proprietatem habet, speciem ¹⁾
eius, qui nudum usum habet, non commutat, licet
rem meliorem faciat.

1) speciem] Rei scilicet, cuius usum quis habet.

XXIV. Si usufructus omnium bonorum testa-
mento uxoris marito relictus est, quamvis nudam cau-
tionem a te prohibuerit exigi: tamen non aliter a
debitoribus solutam pecuniam accipere poteris, quam
oblata secundum formam Senatusconsulti nuda cau-
tione.

XXV. Dominus rei, in qua alius usufructum
habet, obligare eam potest, manente tamen usufructu
et re.

XXVI. Usufructus morte usufructuarii ¹⁾ ex-
tinguitur, non morte domini proprietatis.

¹⁾ τῶν καρπῶν haud dubie supervacaneum, imo falsum est, aut ante τῶν καρπῶν inserendum: οὐ μὴν τὴν χοῆσιν.

τῆ τελευταίῃ τοῦ τῆν χρῆσιν ἔχοντος] Ἐν ᾧ εἰς ἦν ὁ τῆν χρῆσιν ἔχων· εἰ γὰρ δύο ἦσαν, τοῦ ἐνός τελευτήσαντος τῷ ἑτέρῳ προσήρξανε τὸ τοῦ τελευτήσαντος μέρος. [Sch. l. II. 300.]

κζ'. Ὁ χρῆσιν ἔχων καρπῶν τὴν διὰ ἐγγυητῶν ἀσφάλειαν δίδωσιν, ὅτι καλῶς τῷ πράγματι κέχρηται.

κη'. Ἐὰν ὁ τῆν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων, ἐπὶ χρόνον κελυθθεὶς ἔχειν τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν, καρπώσεται μετὰ τὸν χρόνον, ἀναγκάζεται τοὺς καρποὺς ἀποδοῦναι.

κθ'. Εἰ μὲν χρῆσιν καρπῶν μόνην πράγματος ὁ ἀνὴρ εἰς προίκα ὑπέδξατο, οὐ δύναται τὸ πρᾶγμα ὑποτίθεσθαι. εἰ δὲ τῆς δεσποτείας ἐπιδοθείσης, ὥστε μετὰ τελευτὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀναδοθῆναι τὸ πρᾶγμα τῇ γυναικί, οὐ κεκάλυται ὁ ἀνὴρ, τοῦτο τὸ πρᾶγμα ὑποτίθεσθαι. ἐπειδὴ γὰρ διατετιμημένος ἐστὶν ὁ ἀνδρὸς, δύναται εἰς ὑποθήκην δοθῆναι· ἐπειδὴ^{κ)} εἰ ἦν ἀδιατίμητος, οὐδὲ βουλομένης τῆς γυναικὸς ἐδίδοτο εἰς ὑποθήκην.

λ.γ). Ὁ ἔχων χρῆσιν οἰκίας τὰ ἀνακράματα^{ζ)} ἀφείλει ποιεῖν τῆς οἰκίας ἀναλώμασιν οἰκείοις, ὡς ἔγνωσ^{α)} καὶ ἐν τῷ ἐβδόμῳ βιβλίῳ τῶν διγ. τιτλ. α'. εἰ δὲ τι περαιτέρω ἀνήλωσεν^{β)} εἰς τὴν τῆς οἰκίας διάρθρωσιν, τοῦτο λήφεται παρὰ τοῦ ἔχοντος τὴν δεσποτείαν.

λα'. Οὐδέποτε δύναται ὁ τῆν χρῆσιν ἔχων χρονίαν παραγραφὴν ἀντιτιθέναι τῷ τῆν δεσποτείαν ἔχοντι· ἀλλ' οὐδὲ ὁ κληρονόμος αὐτοῦ· ἐπειδὴ οὐ νέμεται παντελῶς, ὡς ἰνστιτουτῆναι δευτέρῳ τιτλ. θ'. τὸ γὰρ ἐλάττωμα τῆς νομῆς τοῦ τελευτήσαντος διαβαίνει καὶ εἰς τοὺς αὐτοῦ κληρονόμους, καὶ οὐ δύναται διὰ τῆς χρήσεως δεσπόσαι· εἰ γὰρ ἦλθε τις τυχὸν πικρῶσαν αὐτοῖς τὴν δεσποτείαν, καὶ νομίσαντες, αὐτὸν εἶναι δεσπότην, ἠγόρασαν, τότε, ἐπειδὴ οὐχ ὡς τὴν χρῆσιν ἔχοντες κέχρηται, ἀλλὰ νομίζοντες ἑαυτοὺς εἶναι δεσπότης, διὰ τῆς χρήσεως δεσπόζουσιν.

λβ'. Ὁ τῆν χρῆσιν ἔχων ἀνδραπόδων ἢ κτημάτων οὔτε ἐλευθεροῦν δύναται, οὔτε ἐκποιεῖν τὸ πρᾶγμα. εἰ δὲ καὶ ὑπηρεσίᾳ ἀνδραπόδων τινὲ κατελείφθη, ὁμοίως καὶ οὗτος οὐδὲ ἐκποιεῖν δύναται, οὐδὲ ἐλευθεροῦν.

λγ'. Ἐὰν τις μισθώσεται χρῆσιν καρπῶν παρὰ τινος, ἀπόλλυσιν αὐτὴν τελευτῇ, καὶ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγῇ, καὶ ἀπέρχεται πρὸς τὸν δεσποτείαν ἔχοντα.

λδ'. Καὶ ἡ οἰκίσις φθίρεται τελευτῇ. ἐὰν δὲ ὁ ἔχων οἰκίσις δεσποτείαν ληγατέωσῃ, οὐδὲν ἀδικεῖ τὸν τοῦ πράγματος δεσπότην· τὸ ἀλλότριον γὰρ ἐληγάτευσεν.

λε'. Ἐὰν τις ληγατέωσῃ τινὲ χρῆσιν, ἕως ὅτε γένηται ὁ υἱὸς αὐτοῦ εἴκοσι ἐνιαυτῶν, συμβῆ δὲ τελευτήσαι τὸν υἱὸν πρὸ τοῦ εἴκοστού ἐνιαυτοῦ· περιμένον μὲν χρόνον τοσοῦτον, καθ' ὃν εἰ ἔζη, ἤμελλον εἶναι εἴκοσι ἐνιαυτῶν ὁ υἱός. εἰ δὲ τελευτήσαι ὁ τῆν χρῆσιν ἔχων, ἔτι τοῦ παιδὸς ἐλάττονος ὄντος τῶν εἴκοσι ἐνιαυτῶν, φθίρεται ἡ χρῆσις. ἐὰν δὲ τις κατέλιπε χρῆσιν τινι, ἕως ὅτε τυχὸν ὁ Πέτρος μαινῆται, ἢ ἕως ὅτε τυχὸν ὁ Πέτρος παιδοποίησῃ, συμβῆ δὲ ἐν τῇ μανίᾳ τελευτήσαι τὸν Πέτρον, ἢ ἐν τῇ ἀπαιδίᾳ, ἢ χρῆσις ἐκτείνεται μέχρι τῆς ζωῆς τοῦ ἔχοντος τὴν χρῆσιν.

1) morte usufructuarii] Si unus erat fructuarius: nam si duo erant, mortuo uno alteri pars eius accrescebat.

XXVII. Usufructuarius per fideiussores cavet, se recte re usurum fruiturum. L. 4. C. III. 33.

XXVIII. Si fructuarius, qui iussus est in tempus frui, post tempus fructus perceperit, eos restituere cogitur. L. 5. C. eod.

XXIX. Si quidem usumfructum rei solum maritus in dotem accepit, rem obligare non potest. Si vero proprietates ita datae est, ut mortuo marito res mulieri redderetur, maritus eam rem pignori dare non prohibetur. Quoniam enim fundus aestimatus est, hypothecae dari potest: nam si inaeestimatus esset, ne volente quidem uxore pignori daretur. L. 6. C. eod.

XXX. Qui aedium usumfructum habet, sarta tecta suis sumtibus praestare debet, ut didicisti libro 7. Digestorum, tit. 1. Si quid vero amplius in refectionem aedium erogavit, a proprietario id recipiet. L. 7. C. eod.

XXXI. Nunquam potest usufructuarius proprietatis domino temporis praescriptionem opponere: sed nec heres eius: quia non possidet, ut Institutione secunda, tit. 9. Nam vitium possessionis defuncti ad heredes quoque eius transit, nec usucapere possunt: nam si forte quis proprietatem ipsis venderit, et arbitrati, eum dominum esse, emerint, tunc, quia non utuntur quasi fructuarii, sed existimantes, se esse dominos, usucapione dominium acquirunt. L. 8. C. eod.

XXXII. Is, qui usumfructum mancipiorum aut praediorum habet, neque manumittere, neque rem alienare potest. Sed et si ministerium mancipiorum alicui relictum sit, similiter et is neque alienare, neque manumittere potest. L. 9. C. eod.

XXXIII. Si quis usumfructum ab aliquo conduxerit, morte eum amittit, et capitis deminutione, et usufructus ad proprietarium redit. L. 10. C. eod.

XXXIV. Etiam habitatio morte finitur. Si autem, qui habitationem habet, proprietatem legaverit, nihil nocet rei domino: rem enim alienam legavit. L. 11. C. eod.

XXXV. Si quis alicui usumfructum legaverit, donec filius eius ad annum vicesimum pervenerit, filius autem ante annum vicesimum decesserit: tantum temporis expectamus, quo si filius vixisset, viginti annorum futurus erat. Si vero usufructuarius decesserit, cum adhuc filius minor esset viginti annis, usufructus extinguitur. Sin autem quis usumfructum alicui reliquerit, donec forte Petrus in furore permanserit, vel donec forte Petrus liberus sustulerit, et Petrus adhuc in furore constitutus decesserit, vel liberis orbus, usufructus ad vitam usufructuarii extenditur. L. 12. C. eod.

x) Sic lego. Fabr. ἐπί, quod nullum praebet sensum. y) Cap. 30. est in Syn. p. 171. sq. et Harm. II. 10. 8. z) Syn. et Harm. κατακράματα. a) Syn. ὡς ἔγνωμεν, loco in Basilicis laudato omisso. Apud Harm. ὡς ἔγνωσ — τίτλ. α'. omittuntur. Videtur hic locus Digestorum serius esse additus, ut et postea locus Institutionum laudatus. b) Syn. et Harm. ἀνάλωσεν.

L. 13. C. III. 33. λς'.^{c)} Ἡ χρῆσις τῆς οἰκῆσεως οὔτε χρῆσις ἀπλῆ ἐστίν, οὔτε χρῆσις καρπῶν, ἀλλ' ἰδιώζον δίκαιον. ὁ δὲ ἔχων χρῆσιν οἰκῆσεως, δύναται αὐτὴν μισθοῦν ἑτέρῳ τινί· πολλῶ δὲ πλεον ἐὰν οἰκῆσεως χρῆσις ἐληγατεύθῃ, διὰ τὴν ἰδικὴν τῆς χρήσεως μνήμην δύναται μισθοῦν. οὐδέποτε δὲ οἰκῆσεως ἐληγατεύσεως δύναται λέγειν ὁ ἐληγατάριος, ὅτι ἡ δεσποτεία τοῦ οἴκου ἐληγατεύθη μοι· εἰ μὴ ἄρα δείκνυται ῥητῶς, ὅτι καὶ τὴν δεσποτείαν ὁ διαθήμενος ἐληγάτευσεν.

ὁ δὲ ἔχων χρῆσιν οἰκῆσεως] Ἰστέον, ὅτι χρῆσις μόνη οἰκῆσεως διαφέρει χρήσεως καρπῶν. ὁ γὰρ χρῆσιν μόνη ἔχων οἰκῆσεως, δύναται μόνος οἰκεῖν μετὰ τῆς γαμετῆς αὐτοῦ, καὶ τῶν οἰκείων παιδῶν, καὶ ἀτελευθέρων, καὶ ἄλλων ἐλευθέρων, οἷς οὐχ ἥτιον ὡς οἰκέταις κέχρηται· οὐ μὴν δύναται τὴν οἰκῆσιν μισθοῦν. ὁ δὲ χρῆσιν καρπῶν οἰκῆσεως ἔχων, δύναται τὴν οἰκῆσιν μισθοῦν ἑτέρῳ τοῦ κατοικεῖν, ὡς ἰνστιτουτῶν β. tit. ε'. [Sch. m. II. 301.]

L. 14. C. eod. λζ'. Ἐὰν τινι ἐληγατεύθῃ δεσποτεία μόνη τινὸς πράγματος, μείνη δὲ ἡ χρῆσις παρὰ τῷ κληρονόμῳ, συμβῆ δὲ τὸν κληρονόμον ἢ τελευτήσῃ, ἢ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγῇ ὑποστῆναι, τυχὸν ἐξορισθῆναι, ἢ εἰς μέταλλον πεμφθῆναι, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον ὑποστῆναι, οὐ παραπέμπεται ἡ τοιαύτη χρῆσις ἐπὶ τοὺς τοῦ κληρονόμου διαδόχους· ἀλλὰ κατὰ τὸν γενικὸν κανόνα τῇ τελευτῇ τοῦ χρῆσιν ἔχοντος σβεννύσθω· καὶ ὁμολογουμένως ἐξῆρώσθω τὸ τῆς δεσποτείας ἐληγατῶν· καὶ ἐπανερχέσθω καὶ ἡ χρῆσις τοῦ πράγματος πρὸς ἐκεῖνον, ὧντιν καὶ δεσποτεία ἐληγατεύθη.

L. 15. C. eod. λη'. Ἐὰν χρῆσις καρπῶν δούλῳ μου ἐληγατεύθῃ, εἰ καὶ ἀποκτήσομαι μέρος τοῦτου τοῦ δούλου, οὐδὲν ἥτιον μένει παρ' ἐμοὶ τελεία ἡ χρῆσις τῶν καρπῶν, καὶ τὰ μάλιστα εἰς ἕτερον δεσπότην περιῆλθε τὸ μέρος τοῦ οἰκέτου.

L. 16. C. eod. λθ'. Ἡ διάταξις κελεύει, χρῆσιν πράγματός τινος χρεωστωμένῃν τινί, εἴτε ἀπὸ διαθήκης καταλειφθεῖσαν, ἢ εἰς ἐπρωτῆσιν κατενεχθεῖσαν, καὶ τὴν περὶ αὐτῆς ἀγωγὴν μὴ φθείρεσθαι τῇ ἀχρησίᾳ διὰ δύο ἐνιαυτῶν, ἀλλὰ δέκα ἢ εἴκοσι ἐνιαυτοῖς· καὶ μόνον τῷ θανάτῳ τοῦ τὴν χρῆσιν ἔχοντος, ἢ τῇ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἀπωλείᾳ, ἢ τῇ ἐλαττώσει τῆς πρώτης καταστάσεως, ἢ τῆς δευτέρας, οὐ μὴν δὲ τῆς τρίτης· καὶ τότε γὰρ ἡ χρῆσις ἀφαιρουμένη παντὶ τρόπῳ πρὸς τὴν ἰδίαν ὑποστρεφέτω δεσποτείαν.

τῇ ἐλαττώσει τῆς πρώτης καταστάσεως] [H^d) τῆς πρώτης καταστάσεως ἐλαττώσις τριπλῆ ἐστίν, μεγίστη, μέση, καὶ ἐλαχίστη. καὶ μεγίστη μὲν ἐστίν, οἷον^{e)} ἥνικα τις ἀμαρτήσας^{f)} καταδικασθῆναι θανάτου· μέση δὲ ἐστίν, ὅταν τις διὰ τι ἀμαρτήμα εἰς γῆσον περιορισθῆναι· ἐλαχίστη δὲ ἐστίν, ὅταν τις ἀντεξούσιος, ἢ ὑπεξούσιος, ὁ μὲν ἀντεξούσιος δέδωκεν ἑαυτὸν εἰς ἀρρογατίαν^{h)}, ὁ δὲ ὑπεξούσιος^{h)} γέγονεν ἀντεξούσιος. ἴδου τοίνυν καὶ ἐπαύθῃ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγῇⁱ⁾. [Sch. n. II. 301.]

L. 17. C. eod. μ'. Ἐὰν χρῆσις πράγματος προσπορισθῇ τινι διὰ ὑπεξουσίου υἱοῦ ἢ δούλου, κελεύει ἡ διάταξις, τὴν τοιαύτην χρῆσιν μὴ φθείρεσθαι τῇ τοῦ υἱοῦ τελευτῇ, ἢ τῇ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐναλλαγῇ, ἢ ἐλαττώσει, ἢ διὰ τὸ γενέσθαι αὐτὸν ἀντεξούσιον^{k)}, ἢ τῇ τοῦ δούλου ἐκποίησει, ἢ τῇ ἐλευθερίᾳ, ἢ τῇ τελευτῇ· ἀλλὰ μένειν αὐτὴν ἀκεραία παρὰ τῷ πατρὶ ἢ τῷ δεσπότη.

XXXVI. Ususfructus habitationis neque usus simplex est, neque ususfructus, sed ius proprium. Qui autem habitationis usum habet¹⁾, eam alii locare potest: et multo magis, si habitationis ususfructus legatus sit, propter specialem ususfructus mentionem locare potest. Nunquam vero habitatione legata legatarius dicere potest, aedium proprietatem sibi esse legatam: nisi specialiter ostenderit, proprietatem quoque testatorem legasse.

1) qui autem habitationis usum habet] Sciendum est, solum usum habitationis differre ab usufructu eius. Nam qui nudum usum habitationis habet, solus inhabitare potest cum uxore sua, et liberis suis, et libertis, et aliis hominibus liberis, quibus non minus quam servis utitur: habitationem autem legare non potest. Qui vero usumfructum habitationis habet, alteri habitationem habitandi causa locare potest, ut Institutione 2. tit. 5.

XXXVII. Si nuda rei alicuius proprietas alicui legata sit, ususfructus vero apud heredem remaneret, heres autem vel decesserit, vel capitis deminutionem passus sit, vel quod deportatus sit, vel in metallum damnatus, vel aliud quid eiusmodi passus sit, eiusmodi ususfructus ad heredis successores non transmittitur: sed secundum generalem regulam morte eius, qui ususfructum habet, exspiret: et indubitate legatum proprietatis validum sit: et rei ususfructus ad eum redeat, cui et proprietas legata est.

XXXVIII. Si ususfructus servo meo legatus sit, licet partem huius servi amiserit, nihilominus integer ususfructus apud me remanet, licet pars servi ad alium dominum pervenerit.

XXXIX. Constitutio iubet, ususfructum rei alicuius, qui alicui debetur, sive testamento relictus sit, sive in stipulationem deductus, et actionem de eo non extinguere non utendo per biennium, sed per decennium aut vicennium: et morte tantummodo usufructuarii, aut rei ipsius interitu, aut maxima et media capitis deminutione¹⁾, nec vero minima: tunc enim ususfructus ereptus omni modo ad suam revertatur proprietatem.

1) maxima et media capitis deminutione] Capitis deminutio triplex est, maxima, media et minima. Et maxima quidem est, cum quis propter crimen aliquod ad mortem damnatus est: media autem est, cum quis propter delictum quoddam in insulam deportatus est: minima vero est, cum paterfamilias se in arrogationem dedit, filiusfamilias autem emancipatus est. Ecce igitur et hic prioris status mutationem.

XL. Si ususfructus alicui per filiumfamilias vel servum acquisitus sit, iubet constitutio, eiusmodi ususfructum non interire morte filii, vel capitis deminutione, vel emancipatione, vel servi alienatione, aut manumissione, aut morte: sed manere eum intactum apud patrem vel dominum: et per contrarium si pater prioris status mutationem passus sit, vel de-

c) Cap. 36. est in Syn. p. 172. d) Hoc scholium habet et Syn. p. 413. sed dicitur ibi esse cap. 33. huius Basilicorum tituli et libri. Desumptum est, ut Leuclavius in margine Syn. recte notat, ex pr. §. 1—3. Inst. de capit. deminut. I. 16. e) Verba οἷον ἥνικα — μέση δὲ ἐστίν in Syn. desunt. f) ὧν Syn. addit. g) Syn. υἱοθεσίαν. Addit: γίνεται γὰρ τότε ὑπεξούσιος. h) Syn. ἢ ὑπεξούσιος ὧν. i) Syn. addit γέγονεν. k) Lego ἀντεξούσιος. Fabr. ὑπεξούσιος.

καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἐὰν ὁ πατὴρ ὑποστῇ τῆς πρώτης καταστάσεως ἐλάττωσιν, ἢ τελευτήσῃ, μένειν τὴν χρῆσιν παρὰ τῷ παιδί, εἰ καὶ κληρονόμος παρὰ τοῦ πατρὸς μὴ καταλειφθέντος.

ΤΙΤΛΟΣ Θ.

Περὶ τοῦ ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων τῶν καρπῶν ποίοις τρόποις ἀσφαλίζεται.

α'. Οὐλιαν. Ἐὰν συστῇ ἢ χρῆσις τῶν καρπῶν κινήτου ἢ ἀκινήτου πράγματος, ἀσφαλίζεται ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων τῶν καρπῶν, ὅτι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμασία κέχρηται, καὶ ὅτι φθειρομένης τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν τὸ εὐρισκόμενον ἀποκαθίστησι· καὶ ὅτι οὐ ποιεῖ χείρονα τὴν αἴρεσιν τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν, καὶ ὅτι ὡς ἐν ἰδίῳ πράγματι διαγίνεται¹⁾).

Καλῶς δὲ ποιῶσιν ὁ κληρονόμος καὶ ὁ ληγατάριος, φανεροῦντες ἐν ἐκμαρτυρίῳ τὴν ποιότητα τοῦ πράγματος ἐν τῇ συστάσει τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν, ἵνα δηλωθῇ, εἰ διὰ τοῦ τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχοντος χεῖρον γίνεται.

Ἐπερωτῶσθαι δὲ ὀφείλει καὶ ποινήν. κινεῖται δὲ ἢ ἐπερώτησις παραχρῆμα τοῦ βεβαιωθῆναι τὴν ποινήν, καὶ οὐ περιμένομεν λυθῆναι τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν.

Ἡ περὶ καλῆς χρήσεως ἐπερώτησις, ἅμα τῷ κακῶς χρῆσασθαι πολλάκις βεβαιοῦται· ἢ δὲ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως ἐπερώτησις, μετὰ τὸ λυθῆναι τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν.

Οὐκ ἐπερωτᾷ δὲ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὁ δεσπότης· ἀνισχύρως γὰρ τις ἐπερωτᾷ τὸ ἴδιον, ἀλλ' ἐπερωτᾷ, ὅπερ ἐντεῦθεν φαίνεται. καὶ ἔσθ' ὅτε ἢ διατίμησις ἐνεσσι τῆς δεσποτείας, ἐὰν τυχὸν δυνάμενος ἐκκόψαι τὴν διὰ χρόνιας νομῆς δεσποτείαν, ἡμέλησεν.

β'. Παῦλ. Πᾶσαν τὴν ἐπιμέλειαν ἐπίδεχεται τοῦ πράγματος, καὶ τὴν φυλακὴν ὁ ληγατάριος, ὁ καὶ τὴν χρῆσιν ἔχων.

γ'. Οὐλπ. Πάντας τοὺς τρόπους τοὺς φθείροντας τὴν χρῆσιν τῶν καρπῶν περιέχει ἢ ἀσφάλεια.

Παύεται χρῆσις καρπῶν ἀνήκειν, καίπερ οὐπω ἀρξάμενη, καὶ βεβαιοῦται ἢ ἐπερώτησις.

Ἐὰν ληγατέων χρῆσιν καρπῶν ἀναλήψωμαι αὐτὴν, καὶ μὴ δεόντως ἢ περὶ αὐτοῦ συντεθῇ ἀσφάλεια, βεβαιοῦται μὲν ἢ ἐπερώτησις, ἀρμόζει δὲ παραγραφή.

Εἰ δὲ χρῆσιν καρπῶν ληγατεύσω σοι, καὶ τὴν δεσποτείαν ὑπὸ αἴρεσιν τὴν, ἐὰν σχολῆς παιδίας, βεβαιοῦται μὲν ἢ ἐπερώτησις, φθειρομένης τῆς χρήσεως τῶν καρπῶν· ἀρμόζει δὲ παραγραφή.

Ἐὰν ὁ κληρονόμος ἐκποίησιν τὴν δεσποτείαν, καὶ φθαρῇ ἢ χρῆσις τῶν καρπῶν, οὐ δύναται τὴν ἀγωγὴν τὴν περὶ ἐπερωτήσεως κινεῖν· οὔτε ὁ παρὰ σοῦ λαβὼν τὸ πρᾶγμα· διὰ καινότερας οὖν ἀσφαλείας ἐν τῷ λαμβάνειν ἑαυτοῦ προνοεῖν ὀφείλει. εἰ δὲ καὶ παροφθῇ, ἔχει τὴν τὰ ἴδια ἐκδικουῦσαν ἀγωγὴν.

ἀναλήψωμαι αὐτὴν] Τοῦτο παρίστησιν, ὅτι ἀναλαμβάνουμένης τῆς χρήσεως, τουτέστι τοῦ διαθεμένου γραμματος, εἰ ἐκπέσῃ τῆς χρήσεως ὁ οὐσουςφρονκτοναριος, πάλιν δύνασθαι αὐτὸν ταύτην ἀναλαμβάνειν, κἂν¹¹⁾ ἀσφάλεια τῷ

cesserit, usumfructum apud filium remanere, etiamsi is heres a patre non relictus sit.

TITULUS IX.

Usufructuarius quemadmodum caveat.

I. Ulpian. Si ususfructus constituatur rei mobilis vel immobilis, usufructuarius cavet, se usum boni viri arbitrato, et cum ususfructus finietur, restitutum, quod inde extabit: nec deteriorem se conditionem ususfructus facturum, atque ita se in eo gesturum, ut in re sua. L. 1. pr. §. 1. 2. 3. D. VII. 9.

Recte autem facient heres et legatarius, si in testatione qualitatem rei tempore constituti ususfructus manifestaverint, ut appareat, an per usufructuarium res deterior facta sit. §. 4.

Stipulatio autem etiam poenae interponenda est. Agitur autem ex stipulatu statim, atque poena commissa fuerit, nec expectamus, ut finiatur ususfructus. §. 5.

Stipulatio de recte utendo, simulac non recte usus fuerit, saepius committitur: stipulatio vero de restituendo, post finitum usumfructum. §. 6.

Non ipsam autem rem stipulatur dominus: inutiliter enim rem suam quis stipulatur: sed stipulatur, quod inde extabit. Et interdum inerit proprietatis aestimatio, si forte fructuarius, cum posset usucapionem interrompere, neglexit. §. 7.

II. Paul. Omnem diligentiam et custodiam rei suscipit legatarius, qui et usumfructum habet. L. 2. D. eod.

III. Ulp. Omnes modos, quibus ususfructus amittitur, cautio continet. L. 3. pr. D. eod.

Desinit ususfructus pertinere, etiamsi necdum coeperit, et committitur stipulatio. §. 1.

Si legans usumfructum eum repetiero¹⁾, nec utiliter de eo cautum fuerit, committitur quidem stipulatio, competit autem exceptio. §. 2.

Sed si usumfructum tibi legavero, et proprietatem sub conditione, si liberos habueris²⁾, stipulatio quidem extincto usufructu committitur: exceptio autem competit. §. 3.

Si heres alienaverit proprietatem, et ususfructus extinctus sit, ex stipulatu agere non potest: neque is, qui rem a te accepit: nova igitur cautione in re accipienda sibi prospicere debet. Sed et si neglectum ab eo fuerit, rei vindicationem habet. §. 4.

1) eum repetiero] Hoc significat, repetito usufructu, id est, si testator ita legaverit, ut si usufructuarius usumfructum amiserit, ipsum recipere possit, et legatarius simpliciter heredi caverit, ut aliquo modo

1) Hactenus cap. 1. est in Syn. p. 172. Postea in verbis §. 5. τοῦ βεβαιωθῆναι pro τοῦ lege τῷ. 11) Fabr. καί.

κληρονόμῳ δοθῆ παρὰ τοῦ ληγαταρίου ἀπλῶς, ὡς κατὰ τινὰ τρόπον τῆς χρήσεως παυομένης, ἔχει τὸν κληρονόμον τὴν ἀνάληψιν^{m)} αὐτῆς, βεβαιούται μὲν ἢ ἐπερώτησις, διὰ δὲ παραγραφῆς πάλιν ἀνοεῖ. [Sch. a. II. 304.]

ἐὰν σχολίης παίδας] Παιδῶν φυσικῶν τυχόν ὑπαρχόντων αὐτῶ, ἢ γνησίων μὲν γενομένων αὐτῶ, τελευτησάντων δέ, καὶ ὡς φησι βιβ. λέ. τῶν Βασιλικῶν τιτ. α'. διγ. ιγ'. οἱ φυσικοὶ παῖδες ἀποκλείουσι τὴν τῆς ἀπαίδας αἰρέσειν. ἐπὶ τούτων δὲ σκοπεῖται ἢ τοῦ τελευτησαντος διάθεσις ἐκ τῆς αἰρέσεως καὶ τῆς ἀξίας αὐτοῦ. ἐὰν δὲ τις ἀποβάλη περιῶν τοὺς παῖδας, ἀτεκνος δοκεῖ τελευτῆν. εἰ μὲντοι σὺν αὐτοῖς ἀποθάνῃ, ἢ ἐν ναυαγίῳ, ἢ καταπτώσει, ἢ ἐμπρησμίῳ, ἢ ἄλλως μὴ δεικνύται, τίς τίνος προτετελευτήσεν, ἀπαις δοκεῖ τελευτῆν. καὶ ἐὰν ἀξιώσω τὸν κληρονόμον μου ἀποκαταστήσαι τὴν κληρονομίαν μου, εἰ ἐπὶ ἐξωτικῷ κληρονόμον τελευτήσῃ, περὶ παιδῶν δοκεῖ λέγεινⁿ⁾ καὶ εἰ ἀτεκνος ἀποθάνῃ, τῷ φιδικομίσθῳ χώρα ἐστὶ. τὸ δὲ παρὸν νόμιμον οὐ περὶ τελευτησάντος ἀτεκνου δοκεῖ λέγειν, ἀλλὰ περὶ γενήσαντος ὅλουςⁿ⁾ παίδας ἢ φυσικοὺς ἔχοντας. [Sch. b. II. 305.]

L. 4. δ'. Οὐενουλ. Ἐὰν τὴν δεσποτείαν ὁ τὴν χρῆσιν ἔχων κτήσῃται, αὐτῷ τῷ δικαίῳ ἀναιρεῖται ἢ περὶ μελλούσης ζημίας κινουμένη ἀγωγή, ἢ διὰ παραγραφῆς ἐκβάλλεται.

L. 5. pr. ε'. Οὐλπ. Ἐπερώτησις, καὶ περὶ δόλου γενικῶς D. eod. ἔχουσα, περιλαμβάνει καὶ πάντων τῶν διαδόχων, καὶ τοῦ υἱοθετοῦντος τὸν δόλον.

§. 1. 2. 3. Εἰ καὶ μόνῃ χρῆσις, ἢ μόνος καρπὸς χωρὶς χρήσεως ληγατευθῆ, ἢ ὑπηρεσία, ἢ οἰκήσις, χώρα τῇ ἀσφαλείᾳ, εἰ καὶ μὴ κατὰ πάντα ζοίκασι τῇ χρήσει τῶν καρπῶν.

L. 6. ζ'. Παῦλ. Καὶ ἐπὶ προσόδον θέρους ἢ τρύγης, D. eod. ἄτινα θανάτῳ τοῦ ληγαταρίου σβέννυται.

L. 7. pr. ζ'. Οὐλπ. Ἐὰν μὴ δοθῆ ἀσφάλεια, ἔχει ὁ δεσπότης τὴν τὰ ἴδια ἐδικουσαν ἀγωγήν. δύναται δὲ καὶ διὰ τῆς περὶ χρέους κινουμένης ἀγωγῆς λαβεῖν τὴν ἀσφάλειαν.

§. 1. Ἐν τῇ χρήσει τῶν χρημάτων τὴν ἀπόδοσιν ἐπερωτῶμεν ἀπὸ τοῦ θανάτου καὶ ἐναλλαγῆς καταστάσεως. ἄλλως γὰρ οὐ φθίρεται.

L. 8. η'. Παῦλ. Ἐὰν ληγατευθῆ σοὶ χρῆσις τῶν καρπῶν, κάμοι ἢ δεσποτεία, εἰ μὲν χωρὶς αἰρέσεως, ἐμὲ ἀσφαλίζῃ· εἰ δὲ ὑπὸ αἰρέσειν, κάμει καὶ τὸν κληρονόμον. εἰ δὲ ληγατευθῆ Πέτρῳ, ὅτε ἄρξῃται μὴ ἀνήκειν σοι, καὶ αὐτὸν ἀσφαλίζῃ. εἰ δὲ δύο συνημένως ληγατευθῆ, καὶ ἀσφαλίζονται ἀλλήλους, καὶ τὸν κληρονόμον, ὅτι ἀποδίδεται, ἐὰν μὴ τῷ συλληγαταρίῳ ἀρμόσῃ.

L. 9. pr. θ'. Οὐλπ. Ἐὰν ληγατευθῆ μοι χρῆσις καρπῶν D. eod. ἐπὶ τῷ ἀποκαταστήσαι σοι αὐτήν, εἰ μὲν ἐλπίς ἐστίν, αὐτὴν ὑποστρέφειν πρὸς με, ἐγὼ τὸν κληρονόμον ἀσφαλίζομαι, καὶ σὺ ἐμὲ. εἰ δὲ διὰ τὸν ληγατάριον κατελείφθῃ μοι, καὶ οὐκ ἔστι τοιαύτη ἐλπίς, σὺ τὸν κληρονόμον ἀσφαλίζῃ.

§. 1. Εἴτε νομίμως συνέστη ἢ χρῆσις καρπῶν, εἴτε διὰ τοῦ πραιτωροῦ φυλάττεται, χώρα τῇ ἀσφαλείᾳ.

§. 2. Εἰ δὲ χωρὶς αἰρέσεως ληγατευθῆ σοι χρῆσις καρπῶν, καὶ ὑπὸ ἡμέρων ἢ δεσποτεία, ἀργεῖ ἢ ἀσφάλεια. δῆλον γὰρ ἐστίν, ὡς πρὸς σὲ ἢ τὸν σὸν κληρονόμον ἔρχεται τὸ πρᾶγμα.

§. 3. Οὐκ ὑποπίπτει τῇ ὁμολογίᾳ ὁ χρῆσιν τῶν καρπῶν ἔχων, τετριμμένην ἀδόλως ὑποδιδούς τὴν ἐσθῆταⁿⁿ⁾.

usufructu cessante, heres eum recipere possit, stipulatio quidem committitur, per exceptionem autem infirmatur.

2) si liberos habueris] Cum forte liberos naturales haberet, vel cum liberos quidem legitimos suscepisset, ii autem decessissent, et ut ait lib. 35. Basilicorum, tit. 1. dig. 13. liberi naturales excludunt orbitatis conditionem. In his autem defuncti voluntas spectatur ex conditione et dignitate eius. Si quis autem vivus liberos amiserit, sine liberis decedere videtur. Si tamen naufragio, vel ruina, vel incendio una cum eis perierit, vel alias non appareat, quis prior decesserit, videtur sine liberis decessisse. Et si heredem meum rogavero, ut hereditatem meam restituat, si extraneo herede relicto morietur, de liberis locutus esse videtur: et si sine liberis heres decesserit, fideicommissio locus est. Hoc autem caput non de eo loqui videtur, qui sine liberis decesserit, sed de eo, qui iustos liberos procreaverit, aut naturales habeat.

IV. Venulei. Si proprietatem fructuarius acquisiverit, actio de damno futuro instituta ipso iure perimitur, vel exceptione submovetur.

V. Ulp. Haec stipulatio, quae de dolo quoque generaliter concepta est, complectitur et omnium successorum et adoptivi patris dolum.

Et si solus usus, vel fructus sine usu legatus sit, vel operae, vel habitatio, cautioni locus est, licet non per omnia usumfructum imitentur.

VI. Paul. Et in reditu messis aut vindemiae, quae morte legatarii extinguuntur.

VII. Ulp. Si cautum non sit, dominus rei vindicationem habet. Potest autem etiam conditione cautionem consequi.

In usufructu pecuniae eam reddi stipulamur casu mortis et capitis deminutionis. Aliter enim non finitur.

VIII. Paul. Si tibi usufructus et mihi proprietas legata sit, si quidem pure, mihi cavebis: si vero sub conditione, et mihi, et heredi. Si autem Petro legatus sit, cum ad te pertinere desierit, ipsi quoque cavebis. Quodsi duobus coniunctim legatus sit, et sibi invicem cavent, et heredi de restituendo usufructu, si ad collegatarium non pertineat.

IX. Ulp. Si usufructus mihi legatus sit, ut eum tibi restituerem, si quidem spes sit, eum ad me reversurum, ego heredi caveo et tu mihi. Quodsi propter fideicommissarium mihi relictus sit, nec sit eiusmodi spes, tu heredi caves.

Sive iure¹⁾ usufructus constitutus sit, sive Praetor eum tueatur, cautioni locus est.

Si vero pure legatus tibi sit usufructus, et proprietas ex die, cautio cessat. Certum enim est, ad te vel ad heredem tuum rem perventuram.

Non committitur stipulatio, si usufructuarius vestem sine dolo malo attritam reddiderit.

m) Sic lego. Fabr. ἀντίληψιν. n) Quid illud ὅλους significet, quod Fabr. habet, non video. Videtur legendum νομίμως. nn) Desunt in editione Fabrotiana §. 3. (ex nostra numerandi ratione 4.) d. L. 9. et tres leges sequentes huius tituli et L. 1—3. C. per quas personas nobis acquiruntur. IV. 27. Sic Fabr. p. 304. T. II. Reliqua e Synopsi supplervi.

ἔτε νομίμως] Ἐτεε δια ληγάτου, είτε δια παραδόσω^ο) δικαστοῦ. [Sch. c. II. 305.]

α'.^ρ) Ἐάν ληγατεύσω τῇ γαμετῇ μου χοῆσιν μόνην οἶκον, δώσωσι τὴν ἀσφάλειαν, εἰ καὶ εἶπα, τοὺς παῖδάς μου κληρονόμους ὄντας συνοικεῖν αὐτῇ.

ιβ'.^ρ) Δι' ἐλευθέρου προσώπου αὐτεξουσίου νομῆ μόνη προσπορίζεται ἡμῖν. ἔάν^ρ) ὁ ἡμέτερος προκουράτωρ ὀνόματι ἡμῶν ἐναχθῇ τῇ περὶ πράγματος ἀγωγῇ, καὶ ἡττηθῇ, καὶ συμφωνήσῃ πρὸς τὸν ἀγοραστήν, ἄνωθεν περὶ τούτου τοῦ πράγματος δικάσασθαι, καὶ ἐπερωτήσῃ αὐτόν, οὐδὲν προσπορίζει τῷ δεσπότη τῶν πραγμάτων. εἰ μέντοιγε δούλοις ἡμῶν παραδοθῇ πρᾶγμα, προσπορίζεται ἡμῖν ἢ δεσποτεία.

ιγ'.^ρ) Ὁ ἐπίκοινος οἰκέτης πάντα προσπορίζει πρὸς τὰ τῆς δεσποτείας μέρη, ὑπεξηρημένων ἐκείνων^ρ), ὅσα κατὰ κέλευσιν ἐνός τῶν δεσποτῶν ἐπερωτᾷ.

I) sive iure] Sive per legatum, sive per traditionem iudicis.

XI. Si uxori meae solum domus usum legavero, L. 11. cautionem interponit, quamvis dixerim, debere filios D. VII. 9. heredes cum ea simul habitare.

XII. Per liberam personam, quae sui iuris est, L. 1. sola possessio nobis acquiritur. Si ergo procurator C. IV. 27. noster nomine nostro conventus rei vindicatione, victusque fuerit, et cum emptore de litis redintegratione pactus, stipulatione subsecuta, nihil domino rerum acquirit. Si tamen servis nostris tradita res fuerit, dominium nobis acquiritur.

XIII. Servus communis omnia acquirit pro domini portionibus, exceptis iis, quae alterius e dominis iussu stipulatur. L. 3. C. eod.

Τ Ω Ν Β Α Σ Ι Λ Ι Κ Ω Ν

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΠΤΑΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ.

BASILICORUM

LIBER XVII.

ΤΙΤΛΟΣ Α΄.

Περὶ διοικήσεως πραγμάτων^α).

α'. Τὸ παρὸν ἐδικτον ἐπενοήθη, ἵνα μὴ τῶν ἀπόντων ὡς ἀδικησάντων τὰ πράγματα νέμονται, ἢ πιπράσκονται, ἢ ποιητῶν βεβαιούται καὶ αὐτῶν, ἢ τὰ πράγματα αὐτῶν ἀδικῶς ἀπολλύουσι.

β'. Εἰ καὶ ἀγνοῦντος τοῦ δεσπότου, τὰ πράγματα αὐτοῦ διώκησέ τις, ἀρμόζει ἐκατέρωθεν ἢ ἀγωγή. καὶ ὁ μὲν διοικήσεως χρησίμως, ἀπαιτεῖ, ὅσα ἐδαπάνησεν, ἢ μέλλει τισὶ δίδοναι· δίδωσι δέ, ὅσα ἐκ τῶν πραγμάτων ἔσχεν, ἢ μὴ κατὰ τὸ δέον διώκησεν.

γ'. Ἐάν^β) διαθέσει σου δανείσω διοικητῇ σου, ἵνα δανειστήν ἢ ἐνέχυρον ἐλευθερώσῃ, σὺ μόνος ἐνέχη μοι, οὐ μὴν ὁ διοικητής.

..... τῇ ἀπαιτήσῃ τῆς κληρονομίας.

Εἰ δὲ νομίζων σε κληρονόμον, οἶκον ἀνορθώσω κληρονομαῖον, σὺν ἐνέχῃ μοι, κἂν δεκτὸν ἡγήσῃ· εὐθέως γὰρ τοῦ γενέσθαι^γ), ἄλλω προσπορίζεται.

Ἐάν τις τινὰ μὲν διοικήσῃ, τινὰ δὲ μὴ διοικήσῃ, ἄπερ ἔμελλεν ἐπιμελῆς ἄνθρωπος διοικεῖν, ἐνέχεται, εἰ

TITULUS I.

De negotiis gestis.

I. Hoc edictum inventum est, ne absentium velut L. 1. indefensorum res possideantur, aut vendantur, neve D. III. 5. poena adversus eos committatur, vel iniuria res suas amittant.

II. Si quis etiam ignorante domino res eius gesserit, ultro citroque competit actio. Et is quidem, qui L. 2. utiliter gessit, quicquid vel impendit, vel adhuc quibusdam daturus est, repetit: reddit autem, quicquid ex his negotiis habuit, vel non ut oportuit, gessit. D. eod.

VI. Si procuratori tuo tui contemplatione creditero, ut creditorem tuum vel pignus liberet, tu solus D. 6. §. 1. obligaris mihi, nec vero procurator. D. eod.

..... et a te hereditas peti possit. §. 10.

Quodsi cum te heredem putarem, domum hereditariam fulsero, non teneris mihi, quamvis ratum §. 11. habueris: confestim enim atque factum est, alii acquiritur¹).

Si quis quaedam gesserit, quaedam autem non §. 12. gesserit, quae vir diligens gesturus fuit, tenetur, si

ο) Sic Fabr. Lege δια παραδόσεως. ρ) Cap. 11. supplevi e Syn. p. 172. q) Cap. 12. e Syn. p. 173. supplevi, ubi dicitur esse huius tituli cap. 12. r) sὺν Leuncl. in marg. Syn. addit. s) Cap. 13. supplevi e Syn. p. 152. et 173. ubi dicitur esse cap. 13. huius libri et tituli. t) ἐκείνων deest in Syn. p. 152. u) Initium huius tit. usque ad L. 6. §. 9. deest in editione Fabroti, qui notavit, deesse folium in regio Codice T. II. p. 306. Cap. 1. et 2. supplevi e Syn. p. 103. Cap. 2. habet et Harm. V. 11. §. 57. b) Haec §. 1. L. 6. h. t. sumta est e Sch. y. ad Basil. XXIII. 1. cap. 57. Fabr. T. III. p. 343. c) Lege aut τῷ aut ἐκ τοῦ γενέσθαι.

δι' αὐτὸν ἕτερος οὐ διώκησεν. εἰ καὶ μηδεμίαν ἀγωγὴν ὁ τὰ ἀλλότρια διοικῶν κινεῖν δύναται, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐγκαλεῖται μὴ ἀπαιτήσας χρεώστας, ὅμως ἑαυτὸν μὴ ἀπαιτήσας ἐγκαλεῖται· καὶ εἰ ἦν ἄτοκον τὸ χρέος, γίνεται ἔντοκον, εἰ μὴ συγχωρήσῃ αὐτὸ ὁ δεσπότης.

ἄλλω προσπορίζεται] Διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, τὸ ἔδαφος μέρος ἐστὶ τοῦ οἴκου, ὡς βιβ. ζ'. tit. α'. dig. μθ'. ζήτει καὶ βιβ. μ'. tit. γ'. dig. κγ'. ἐν ᾧ μάθης, ὡς μέρος ἐστὶν ὁ οἶκος τοῦ ἔδαφους. [Sch. a. II. 322.]

L. 7. ζ'. Παῦλ. Ἐπὶ γὰρ τῶν καλῆ πίστει ἀγωγῶν περὶ
D. III. 5. τόκων τὸ αὐτὸ δύναται ἢ ἑξουσία τοῦ δικαστοῦ, ὅπερ ἐπὶ τῆς ἐπειρωτήσεως [ἡ] ^{cc}) ὁμολογία.

L. 8. pr. η'. Οὐλιαν. Εἰ δὲ τῶν χωρὶς ἔντολῆς κινεῖν δυνα-
D. eod. μένων ἦν ὁ διοικῶν τὰ ἀλλότρια, καὶ ἡδύνατο δοῦναι τὴν ἱκανοδοσίαν, ἐγκαλεῖται μὴ ἀπαιτήσας τοὺς χρεώστας. εἰ δὲ καὶ χρεωστῶν τῷ πρωτοτύπῳ προσκαίρου ἀγωγῆς ἠλευθερώθη, ἐνέχεται τῇ κατὰ τῶν διοικητῶν κινουμένη ἀγωγῇ. τὸ αὐτὸ, κὰν ἡ ἀγωγή κατὰ κληρονόμων οὐχ ἀρμόζει.

§. 1. Εἰ δὲ κατὰ συναρπαγὴν ἀγρόν σου ἢ πόλειος ἀπαιτήσας, λάβω πλείονας καρπούς, δίδωμι αὐτοῦς σοὶ ἢ τῇ πόλει.

§. 2. Εἰ ἐναχθέντος τοῦ διοικήσαντος ἀλλότρια καὶ ἀντιθετικὸς συμψηφισμὸν, οἰωδῆποτε λογισμῶ μὴ προσδέξεται τοὺς συμψηφισμοὺς ὁ δικαστής, σὺζέται ἐπ' αὐτοῖς ἢ εἰρημένη ἀγωγή. εἰ δὲ μετὰ τὴν ζήτησιν ἀπεδοκίμασεν αὐτοὺς, εἴτα ἐλθῆ ^d) δευτέρον κινήσας βουλόμενος περὶ τοῦ αὐτοῦ χρέους, ἀναιροῦνται αὐτῷ αἱ ἀγωγαί· ἀντίκειται γὰρ αὐτῷ ἢ ἀπὸ τῆς δίκης παραγραφῆ.

§. 3. Ἐὰν ἐκ δύο κοινωνῶν ὁ εἷς κωλύσῃ με διοικήσαι, αὐτὸς μὲν οὔτε δι' ἐμοῦ, οὔτε διὰ τοῦ ἑτέρου αὐτοῦ κοινωνοῦ ζημιοῦται. ὁ δὲ μὴ κωλύσας με, ἐνέχεται μοι· ἐπειδὴ εἰ καὶ τοῦ ἑνὸς κοινωνοῦ κωλύσαντος, δανείσω τῷ ἄλλῳ, ὑπόκειται μοι ὁ δανεισόμενος.

τῶν χωρὶς ἔντολῆς κινεῖν δυναμένων] Τίνας δὲ καὶ διὰ ἔντολῆς δύναται κινεῖν, ἔγνωσεν ἐν τῷ γ'. βιβ. tit. γ'. dig. λε'. οἷον οἱ παῖδες, κὰν ὡς ὑπεξούσιοι, καὶ γονεῖς, καὶ ἀδελφοί, καὶ ἀγχιστεῖς, καὶ ἀπελεύθεροι. [Sch. b. II. 322.]

ἐνέχεται] Ἐγκαλεῖται γὰρ, τί δῆποτε αὐτὸς ἑαυτὸν μὴ ἀπήτησεν, ἔτι ἐνδαμυλωμένου τοῦ χρόνου. [Sch. c. II. 322.]

L. 9. θ'. ε) Σκαιβολ. Τὸ χρησίμως διοικηθὲν ἀναγκά-
D. eod. ζεται δεκτὸν ἡγεῖσθαι ὁ δεσπότης, καὶ ὅπερ δεκτὸν ἡγήσεται ^f), ἔρωται, κὰν κακῶς διοικηθῆ· καὶ λοιπὸν ἀρμόζει ἢ κατὰ τῶν διοικούντων ἀλλότρια πράγματα ἀγωγή· κυροῖ γὰρ τὸ γεγονός ἢ δεκτὸν ἡγησάμενη, ὡς ἐνθα χρέος ἀπαιτήσῃ, ἢ πωλήσῃ.

ὅπερ δεκτὸν ἡγήσεται, ἔρωται] Τὸ μὲν γὰρ παρ' ἐμοῦ δεχθὲν ἀνατρέψαι οὐ δύναμαι. ἔχω δὲ κατὰ τοῦ διοικήσαντος τὴν ἀγωγὴν τῆς λογοθεσίας. [Sch. d. II. 322.]

L. 10. pr. ι'. Οὐλιαν. Καὶ αὐτὸς λαμβάνει ὅπερ ἐδαπάνη-
D. eod. σεν, εἰ μὴ ῥητῶς συνεφώνησαν, μηδένα κατὰ τοῦ ἑτέρου ἔχειν ἀγωγήν.

§. 1. Ἐὰν χρησίμως διοικήσω, κὰν ἀποτέλεσμα χρηστὸν οὐκ ἔσχε τὸ γεγονός, ἔχω τὴν περὶ διοικήσεως ἀγωγήν· τυχὸν γὰρ ἐπιμεληθεὶς δοῦλος ἀπέθανεν, ἢ οἶκος ἀνα-

propter eum alius non gessit. Quamvis negotia aliena gerens nullam actionem intendere possit, et ob id ei non imputetur, quod a debitoribus non exegerit, tamen, si a se non exegerit, hoc ei imputatur: et si non fuerit usurarium debitum, fit usurarium, nisi dominus hoc remisit.

1) alii acquiritur] Propter regulam, quae dicit: solum pars est aedificii, ut lib. 6. tit. 1. dig. 49. Quare et lib. 41. tit. 3. dig. 23. ubi discas, aedificium partem esse soli.

VII. Paul. Nam in bonae fidei iudiciis, quod ad usuras attinet, tantundem potest officium iudicis, quantum in stipulatione promissio.

VIII. Ulpian. Si vero qui negotia administravit, ex his fuit, qui citra mandatum agere possunt ¹⁾, et potuit satisfacere, imputatur ei, cur a debitoribus non exegerit. Sed et si ipse domino negotiorum obligatus temporali actione liberatus sit, negotiorum gestorum actione tenetur ²⁾. Idem est, et cum actio adversus heredes non competit.

Si vero per obreptionem fundo tuo vel civitatis petito, ampliores fructus fuero consecutus, hos tibi vel civitati praestabo.

Si convento negotiorum gestore ac compensationem opponente, quocumque modo iudex compensationem non admiserit, dicta actio eius nomine salva est. Quodsi post examinationem iudex compensationem reprobat, et deinde negotiorum gestor eiusdem debiti nomine rursus agere vult, actiones ei perimuntur: obstat enim ei exceptio rei iudicatae.

Si ex duobus sociis alter me prohibuerit administrare, ipse quidem neque per me, neque per socium alterum damnum sentit. Qui autem me non prohibuit, tenetur mihi: quoniam, etsi mutuum pecuniam alteri ex sociis altero prohibente dederō, obligatur mihi, qui pecuniam mutuum accepit.

1) ex his — qui citra mandatum agere possunt] Quinam autem etiam sine mandato agere possint, didicisti lib. 3. tit. 3. dig. 35. utputa liberi, licet sint in potestate, et parentes, et fratres, et affines, et liberti.

2) tenetur] Imputatur enim ei, quod a semet ipso non exegerit, cum tempus adhuc superesset.

IX. Scaevol. Quod utiliter gestum est, dominus ratum habere compellitur, et quod ratum habuerit, valet ¹⁾, quamvis male gestum sit: et in posterum competit negotiorum gestorum actio: ratihabitio enim id, quod gestum est, confirmat, sicut si debitum exegerit, aut vendiderit.

1) quod ratum habuerit, valet] Nam quod a me probatum est, reprobare non possum. Habeo autem adversus negotiorum gestorem actionem, ut rationes reddat.

X. Ulpian. Et ipse consequitur, quod impendit, nisi specialiter inter eos convenerit, ut neuter adversus alterum habeat actionem.

Si utiliter gessero, licet effectum prosperum non habuerit, quod gestum est, negotiorum gestorum habeo actionem: forte enim servus, quem aegrum cu-

cc) ἢ deest apud Fabr. d) Lege ἦλθε. e) Usque ad κακῶς διοικηθῆ cap. 9. legitur in Syn. p. 103. sq. et apud Harm. V. 11. §. 56. f) Syn. ἡγεῖσθαι. Harm. ἡγήσεται, qui addit ἔ δεσποτήσας. Fabr. ἡγίεται.